

DARJA PAVLIČ

Erika Vouk: *Opis slike*. Maribor: Litera, 2002.

Pesnica ter prevajalka Erika Vouk je doslej objavila štiri pesniške zbirke in za *Opis slike* konec lanskega leta prejela prestižno Jenkovo nagrado, ki jo podeljuje Društvo slovenskih pisateljev. Nagrado omenjam, ker se mi zdi, da jo je mogoče razumeti kot priznanje poetiki, ki je drugačna od prevladujočih vzorcev v zadnjem desetletju. To ne pomeni, da poezija Erike Vouk prinaša kaj bistveno novega, elementi njene poetike so namreč že dolgo znani, le v središču pozornosti v zadnjem času niso bili. Namesto pripovedovanja zgodb nam pesnica ponuja drobne impresije, za katere se zdi, da se spogledujejo s pesmijo – podobo (njene začetke je treba iskati že v romantiki), včasih celo s tudi pri nas priljubljeno japonsko obliko haikujem. Lirski subjekt v *Opisu slike* samo izjemoma spregovori v prvi osebi, prevladujejo pa pesmi, v katerih je govorec potisnjen iz slike v vlogo opazovalca, torej v tretjo osebo. Ob tem mi pride najprej na misel primerjava s Kajetanom Kovičem; v svojih "barvnih pesmih" iz zbirke *Korenine vetra* (1961) se je namreč po lastnih besedah umaknil v ozadje in skušal v večji meri uveljaviti čute. S podajanjem čutnih vtisov se je izognil neposrednemu izpovedovanju čustev in pretiranemu racionaliziranju, to pa bi lahko zapisali tudi za Eriko Vouk.

Primerjave s poezijo Kajetana Koviča seveda ne kaže gnati predaleč, saj se natančnejšemu pogledu hitro pokažejo tudi razlike med obema pesnikoma. Če zanemarimo vsebinske razlike in ostanemo pri primerjanju pesniških postopkov, moramo ugotoviti, da Kovič v barvnih pesmih rad vključuje vse zaznave in s tem ustvarja sinestezije, medtem ko je Erika Vouk prednost podelila enemu samemu čutu. Že naslov zbirke nas opozarja,

da jo zanimajo predvsem vidne zaznave, potrditev tega pa lahko najdemo v njenih besedah: "Razkošje zvokov, vonjev, barv se zoži / v eno samo čisto radost zrenja." Ti verzi ne govorijo samo o privilegiranem položaju, ki ga pogledu pripisuje naša civilizacija; v njih lahko prepoznamo tudi težnjo po posebni eksistencialni drži, ki si sveta noče prisvojiti ali podrediti na dejaven način, ampak ga spreminja v predmet estetskega užitka. Erika Vouk se vpisuje v vrsto pesnikov, ki pojejo hvalnice in iščejo navdih v mediteranskih prostorih; škržati, ruj, ciprese, valovi, galebi so samo nekateri izmed pojavov, preko katerih pesnica v vlogi opazovalke vstopa v popoln, v sebi zaokrožen svet. V njem nič ne manjka in da ne bi postalo kaj odveč, je treba strogo nadzorovati svoje posege. "Čista radost zrenja" se ne sme spremeniti v nebrzdano govorenje, čustvo se ne sme izkričati, lahko je samo nakazano. "Molčim besede," pravi temu Erika Vouk. Korenine njenega početja je treba iskati pri francoskih simbolistih, zlasti pri Mallarméju, ki je bil prepričan, da mora pesnik sugerirati, ne imenovati, sicer so uničene tri četrtine bralčevega užitka.

V *Opisu slike* se Erika Vouk izogiba glagolov, njeni verzi so statični, pogosta figura je naštevanje. "Slike" imajo seveda simbolično vrednost, nakazujejo razpoloženje, ki pa ni zmeraj radostno. Prej omenjena eksistencialna drža (zgolj estetski odnos do sveta) je bolj ideal kot uresničeno stanje, čeprav se zdi, da je lirski subjekt sposoben še višjih leg. Osredotočeno zrenje je ena od meditativnih tehnik, zato ne čudi, da pesnica v trenutkih najvišje zbranosti ponavlja za Williamom Blakom: "V najmanjšem so neskončnosti vesolja;" aluzija na angleškega pesnika in mistika je prav tako jasna v verzu: "V zrcu peska čudež galaksij." Popolni, urejeni svet primorja ima svoj izvor v transcendenci, saj ga ureja "neka volja," ki pa ji Erika Vouk ne podeli posebnega imena. Tudi ta zadržanost je dober primer zastrtosti njene govornice in jo lahko povežemo s tradicijo simbolizma. Iz obzorja krščanstva so sicer prevzeti angel, Odrešenik in katedrala, vendar so uporabljani samo kot prisposodbe za naravo, torej je njihov pomen drugačen kot v religioznem izročilu; njihova funkcija je v kontekstu zbirke predvsem dekorativna. To velja tudi za vnebovzetje čudovite Remedios, ki si jo je Erika Vouk izposodila pri Márquezu.

Omenili smo že, da knjiga *Opis slike* ne prinaša samo pomirljivih, svetlih in radostnih občutkov. Toda medtem ko je to tematiko razmeroma lahko prepoznati, poiskati njene izvore in jo povezati z uporabljenimi pesniškimi postopki, je nasprotni, temnejši pol zbirke veliko težje opisati v obliki sklenjenega loka. "Nekaj temnega" lahko popolnoma nepričakovano vdre v vidno polje opazovalke in vznemiri vsa živa bitja. Jok "turkiznih pavov" ni samo izrazito estetizirana podoba, ampak tudi projekcija razpoloženja, za katerega ni povsem jasno, kaj ga povzroča. V nasprotju s "čisto radostjo zrenja" so temni občutki neozaveščeni, nedefinirani in v najboljšem primeru vznemirljivo skrivnostni. Nekaj razdrobljenih namigov je premalo, da bi si lahko ustvarili jasno predstavo, zato lahko samo ugibamo, za kakšno in kako globoko rano gre. V nekaterih pesmih je "čista radost zrenja" skaljena zaradi zavesti o minljivosti človeka, v drugih

lahko razberemo komaj opazno hrepenenje po odsotnem ljubimcu, vendar je na tehtnici razpoložen je še zmeraj bolj polna posoda s pozitivno vsebino.

Pesem *Kakor pesek* na prvi pogled razreši uganko o izvoru temnih občutkov, saj je v njej poleg misli o minljivosti človeka nakazana tudi tema odsotne transcendence – metafora zanjo je srh “mrzle in brezčasne / mrtve galaksije.” Tako tema kot metafora sta dobro znani, vendar za moj občutek v *Opis slike* nista trdno vraščeni, ampak sta osnovnemu razpoloženju zbirke nekako dodani. Zdi se mi, da je eksistencialna stiska prekrita s preveč lepimi podobami, da bi jo lahko dojeli kot resen problem, toda Eriki Vouk je treba ne glede na to priznati, da je z vključitvijo “temnejših” pesmi omajala trdnost in veljavo samozadostnega, zgolj estetskega odnosa do sveta. V zbirko, ki bi lahko postala album lepih morskih sličic, je s tem vnesla napetost, nerazrešeno nasprotje pa je dobra popotnica za nova pesniška potovanja, na katerih bo najbrž treba vzpostaviti nova razmerja med čuti, čustvom in razumom. Druga možnost bi bila “čista radost zrenja”, vendar to pot zares čista, torej tiha, brez besed in zapisanih pesmi. Najbrž ni naključje, da se zbirka *Opis slike*, ki je nastala z razširitvijo istoimenskega cikla iz knjige *Belo drevo*, konča s pesmijo *To platno*, v kateri so na metaforičen način opisani protislovni občutki ob beli in prazni strani.

